

Skjøtselsplan for Mikkelsnes, Øksnes kommune, Nordland

Naturbeitemark

Beitende sauer ønsker velkommen til naturbeitemarka på Mikkelsnes. Foto: Ragnhild Renna

FIRMA: Norsk Landbruksrådgiving 2019

PROSJEKTANSVARLIG: Ragnhild Renna

OPPDRAKSGIVER: Fylkesmannen i Nordland, Miljøvernavdelingen

LITTERATURREFERANSE: Ragnhild Renna. 2019. Skjøtselsplan for Mikkelsnes, Øksnes kommune, Nordland

FORORD

Kartlegging av mulig naturbeitemark og utarbeiding av skjøtselsplanen er gjennomført på oppdrag fra Fylkesmannen i Nordland, miljøvernavdelingen. Prosjektansvarlig har vært Ragnhild Renna, Norsk landbruksrådgiving. Naturbeitemarka er ikke tidligere kartlagt og dermed heller ikke registrert i Naturbase. Kartlegginga er gjort på et større område og det er etter dette gjort avgrensning av intakt naturbeitemark. Skjøtselsplanen gir faglig funderte anbefalinger for skjøtsel og restaurering av naturbeitemarka. Den baserer seg på feltbefaringer og samtale med Maya Daljord 2017, 2018 og 2019.

Det er foretatt kartlegging av vegetasjon og andre natur- og kulturverdier. Det er utarbeida en områdebeskrivelse for Naturbase i henhold til oppdatert faktaark for naturbeitemark (Bratli, 2014). Lokaliteten har avgrensning på 9,9 daa med verdi B. Det er utarbeida plan for skjøtsel. De biologiske verdiene vurderes etter denne kartlegginga å være i hovedsak knyttet til naturbeitemarka, men den tidligere slåttemarka og utmarksslåtter bør kartlegges videre for å gjøre ei grundigere vurdering av det biologiske mangfoldet og eventuelle verdier på Mikkelsnes og områdene omkring.

Skjøtselsplanen er utarbeidet i samarbeid med bruker. Det er et område som brukes til sommerbeite for sau. Det er mest gammelnorsk sau, men også noe norsk kvit sau beiter her. Det ligger til rette for god skjøtsel av lokaliteten.

Sortland, 29.11.2019

Ragnhild Renna

Innhold

FORORD.....	2
1. Generelt om naturbeitemark.....	4
1.1 Utbredelse og naturfaglig beskrivelse	4
1.2 Hvorfor er naturtypen viktig	5
1.3 Bruk og skjøtsel	5
1.3.1 Råd om skjøtsel og hensyn.....	5
2. Detaljert beskrivelse av Mikkelsnes naturbeitemark	6
2.1 Områdebeskrivelse med søkbare egenskaper for Naturbase	6
2.2 Kart.....	9
2.2.1 Oversiktskart	9
2.2.2 Detaljerte kart	10
3. Driftsbeskrivelse – dagens drift og planer for framtida	12
4. Skjøtselsplan for Mikkelsnes naturbeitemark.....	14
4.1 Generelt om planlagte tiltak og utfordringer	14
4.1.1 Beiting med gammelnorsk sau (GNS)	14
4.1.2 Restaurering gjennom rydding	14
4.2 Mål for skjøtsel i Mikkelsnes naturbeitemark	15
4.3 Planlagte skjøtselstiltak i Mikkelsnes naturbeitemark	16
4.3.1 Beiterelaterte tiltak.....	16
4.3.2 Planlagte restaureringstiltak.....	16
4.3.3 Andre planlagte skjøtselstiltak.....	17
4.4 Oppfølging av skjøtselsplanen	17
5. Bilder	18
6. Kilder	21

1. Generelt om naturbeitemark

1.1 Utbredelse og naturfaglig beskrivelse

Naturbeitemark er vidt utbredt over hele Norge fra kysten til innland og i alle biogeografiske soner, fra boreonemoral til lavalpin sone, og fra sterkt oseanisk til svakt kontinental seksjon. I dag er typen vanligst i regioner med mye husdyrhold, for eksempel øvre dalstrøk på Østlandet, på Vestlandet, i Trøndelag og på søndre del av Nordlandskysten.

1.1.1 Naturfaglig beskrivelse

Naturbeitemark er lysåpen, ugjødsel grasmark med langvarig hevd i form av husdyrbeite, både sau, geit, storfe og/eller hest. Utseendemessig karakteriseres naturtypen av lavvokst vegetasjon dominert av urter og gras. Trær og busker forekommer spredt, til forskjell fra slåttemark der disse mangler. Marka er gjerne mer ujevn enn i slåttemark, ofte med tuer, tråkk og stier. Steiner, grunnlendte partier og bergknauser er også nokså vanlig.

Typisk for beitemark er dominans av beite- og tråkkresistente gras og arter som ikke spises fordi de er giftige, tornete, smaker vondt eller inneholder mye silikat. Naturbeitemark har få nitrofile arter, men spredt kan noe næringskrevende og tråkktolerante arter forekomme. Eksempler på arter som er relativt mer vanlige i beitemark enn i slåtteeng er bakkemynte, rundbelg, bekkeblom, bergskrinneblom, sauesvingel, markjordbær, aurikkelsveve, finnskjegg, blåkoll, engsoleie, fyllblom, hvitkløver, legeveronika, vårveronika og stemorsblom. Karakteristisk er også forekomst av beitemarksopp om høsten.

Det er stor variasjon i artssammensetningen og miljøforhold i naturbeitemark. Beitetrykk, husdyrslag og tidspunktet for beite er faktorer som påvirker vegetasjonen. Tidspunkt på året og varighet av beitet er også av betydning. Det er viktig med avpasset antall beitedyr, da overbeite reduserer artsmangfoldet, og for lite beite gir gjengroing. Til forskjell fra kulturbeite er naturbeitemark ikke pløyd og tilsådd, og ikke eller bare i liten grad gjødslet.

Kalkinnhold og jordfuktighet er andre viktige årsaker til variasjonen i artssammensetningen.

Karplantemangfoldet er størst i naturbeitemark på kalkrik grunn i lavlandet, der særlig kalktørrenger har et høyt artsmangfold. Viktige naturbeitemark for sopp ser ut til å følge et litt annet mønster, da artsrike beiter med høy forekomst av rødlistede sopparter kan forekomme både på kalkrik og kalkfattig grunn, og gjerne i friskere enger. Lang beitehistorie antas å være gunstig. Det er stor regional variasjon fra kyst til innland, fra lavland til fjell og fra sør til nord.

Naturbeitemark er en meget artsrik naturtype karakterisert av mange rødlistede arter av insekter, karplanter og sopp (Bratli et al. 2011, Sverdrup-Thygeson et al. 2011). Av særlig betydning er naturtypen for beitemarksopp og blant disse er 94 arter rødlistet, først og fremst vokssopp, rødsporer, jordtunger og køllesopp. Også for en lang rekke karplanter og insekter er naturtypen viktig. Rundt 85 rødlistede karplanter er knyttet til typen. De mest sjeldne finnes bare på et fåtall steder, mens andre er mer vidt utbredt, men har gått tilbake i lavlandet. Et særpreg i tørr, varm og sandig beitemark er forekomst av møkkbiller, en artsgruppe som har gått sterkt tilbake i seinere tid (mangler referanse hos Bratli).

Naturbeitemark inngår i forskjellige landskapstyper, fra vidstrakte seterlandskap, småskala kystlandskap, åpne jordbrukslandskap og småskala kulturlandskap i dalstrøk- og skogstrøk. Ofte forekommer typen som små restarealer og kanter i intensivt drevet jordbrukslandskap. Ved kysten veksler beitemark ofte med andre åpne naturtyper i finskala mosaikkartet mønster. I dalstrøk finner en gjerne artsrik beitemark

i kanter mellom fulldyrka mark og hagemark eller skog. Kantsonene har ofte vært uten hevd over lengre tid, men skal kartlegges som beitemarkskant så lenge de fortsatt har preg av semi-naturlig eng. Naturbeitemark har ofte innslag av bergknauser og små tresatte partier.

1.2 Hvorfor er naturtypen viktig

Naturbeitemark er en artsrik naturtype med høy andel habitatspesialister. Naturtypen er vidt utbredt, men artsrik, ugjødslet beitemark i god hevd går tilbake som følge av endringer i landbruket. Gjengroing etter opphør av bruk, eller intensivert drift med gjødsling og pløying, har redusert arealet. Naturtypen er også utsatt for nedbygging. Tilplanting av gamle beitemarker reduserer forekomsten av naturtypen, og det samme gjelder spredning og etablering av fremmede arter og andre problemarter. Tilførsel av nitrogen både fra langtransportert luftforurensing og fra lokale kilder fører særlig i sørlige deler av landet til oppgjødsling (eutrofiering).

Naturbeitemark inngår i den nye naturtype-betegnelsen semi-naturlig eng som er vurdert som sårbar (VU) i Norsk rødliste for naturtyper 2011. Naturbeitemark har høy andel rødlistearter i ulike organismegrupper, særlig karplanter, beitemarksopp og insekter, og de viktigste arealene kan ha høye konsentrasjoner av rødlistearter. Mange arter har hovedtyngden av sine forekomster innenfor denne naturtypen.

1.3 Bruk og skjøtsel

Positive påvirkninger i naturbeitemark er først og fremst beitebruk som opprettholder artsmangfoldet, og rydding av busker og trær. Beite er en nødvendig forutsetning for at naturtypens verdier skal opprettholdes. Beite tilpasset naturgrunnet er viktig. For lite beitetrykk medfører gjengroing, mens for sterkt beite medfører slitasje- og tråkkskader. Ulike husdyrslag beiter på ulikt vis. Sau beiter for eksempel mer selektivt enn storfe, og valg av type beitedyr vil påvirke skjøtselen.

1.3.1 Råd om skjøtsel og hensyn

Skjøtselstiltakene bør ta utgangspunkt i hvordan lokaliteten opprinnelig har vært skjøttet. I de fleste tilfeller er beiteregimet tilpasset den enkelte lokalitet, og artssammensetningen et resultat av det gamle driftsopplegget. En må tilpasse dyreantall, husdyrslag og tidspunkt for beite avhengig av vegetasjonen på stedet. For eksempel kan det være aktuelt å holde sau unna lokaliteter med sjeldne orkideer, og det kan være aktuelt å avgrense beiteperioden til vår-forsommer eller høst.

Gjødsling må unngås, og manuell rydding av ungsog og kratt foretas etter behov slik at marka holdes åpen. Rydding bør foretas gradvis, fordi rask åpning av marka både kan medføre erosjon i bratt terreng, mye lauvoppslag eller åpne opp for uønskede arter. Tilleggsfôring bør unngås, da dette både medfører tråkkskader, oppgjødsling og innførsel av uønskede arter. Dyr vil gjerne samles ved saltsteiner, og området rundt kan være utsatt for ekstra hardt beitetrykk og tråkkskader. Eventuelle saltstein og innretninger for tilleggsfôring bør derfor plasseres i områder der det er minst fare for skade på artsmangfoldet. Fremmede arter bør fjernes, og slitasje og andre negative påvirkninger bør begrenses i sårbare lokaliteter. Råd om skjøtsel finnes i Skjøtselshåndboka (Norderhaug et al. 1999).

Beskrivelsen er basert på Faktaark for naturbeitemark (Harald Bratli. 2014), redigert og noe forkortet av Marit Dyrhaug og Ragnhild Rennå.

2. Detaljert beskrivelse av Mikkelsnes naturbeitemark

2.1 Områdebeskrivelse med søkbare egenskaper for Naturbase

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)					
Navn på lokaliteten: Mikkelsnes		Kommune: Øksnes		Områdenr.:	
ID i naturbase:		Registrert i felt av: Ragnhild Renna		Dato: 12.07.2018 19.08.2019 24.09.2019	
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige): Daljord, Maya – samtaler 2017, 2018, 2019				Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:	
Hovednaturtype (% andel fordeling): Naturbeitemark (D04) – 100%			Grunntyper etter NiN, M1:5000 (% andel fordeling):		
Tilleggsnaturtyper/mosaikk (% andel fordeling):					
Verdi (A, B, C): B		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.): Bilder			
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11):					
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):	
< 20 m	x	God	x	Slått	
20-50 m		Svak		Beite	x
50-100		Ingen		Pløying	
>100 m		Gjengrodd		Gjødsling	
		Dårlig		Lauving	
				Torvtekt	
				Brenning	
				Park/hagestell	
Vegetasjonstyper:					
Frisk fattigeng - Engkvein-rødsvingel-gulaks-eng (G4)					
Finnskjegg-eng og fattig sauesvingel-eng (G5)					

<p>OMRÅDEBESKRIVELSE (For naturbase og som grunnlag for skjøtselsplanen)</p>
<p>Innledning: Beskrivelsen er basert på feltarbeid av Norsk landbruksrådgiving Nord-Norge ved Ragnhild Renne etter feltarbeid 12.07.2018, 19.08. og 24.09.2019 forbindelse med utarbeiding av skjøtselsplan.</p>
<p>Beliggenhet og naturgrunnlag: Naturbeitemarka ligger på Mikkelsnes. Mikkelsnes ligger på vestsida av Steinlandsfjorden, en fjordarm som går ut i nord til sjøbassenget ved Skogsøya og Myre i Øksnes. På begge sider av Steinlandsfjorden er det fjell på mellom 400-760 moh. Mikkelsnes har flere bureisingsbruk der alle er nedlagt som selvstendige gårdsbruk og nå er fritidseiendommer. Jordvegen er beiteareal for gårdsbruk i Sortland.</p> <p>Berggrunnen i området består av amfibolittisk gneis. Området på Mikkelsnes er vendt mot sør. I nord avgrenses naturbeitelokaliteten mot en høyderygg som består av lågstaude bjørkeskog og et parti med et sitkaplantefelt. Plantefeltet ligger på 56/6 og er på ca. 22 daa og planta i 1961 og i tidsrommet 1970 – 1975.</p> <p>Naturbeitemarka skråner ned i sør mot et flatere parti på Mikkelsneset og på denne flata er det gammel slåttemarkseng. Innover fra Mikkelsnes går et dalføre vestover mot Navarsborrfjellet med Gullvikvatnet i dalbotnen. Vatnet har utløp til Steinlandsfjorden. Det er søkt om å ta vatn fra Gullvikvatnet til smoltoppdrettet hos firmaet Elvenes smolt AS. I dalføret er det beitemark og parseller som har vært brukt til slått.</p>
<p>Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper: Naturtypen er naturbeitemark (100 %) med fattig beiteeng som viktigste delnaturtype. På de tørreste toppene har vi innslag av fattig beitetørreng og vanlige og typiske engarter dominerer plantebestanden. Området er gras- og urterikt med vegetasjonstypene Frisk fattigeng, Engkvein-rødsvingel-gulakseng, og noe Finnskjegg-eng. Det antas at naturbeitemarka har hatt større omfang over hele den sørvendte skråningen, men planting av barskog har endra vegetasjonstypen. Dersom dette arealet hogges og beites kan naturbeitemarka på det tilplanta arealet muligens restaureres. Dette forholdet er ikke tatt inn i skjøtselsplanen her, men kan drøftes med grunneier på 56/6 og offentlig skogforvaltning.</p> <p>Slåttemarka på eiendommene inngår ikke i naturbeitelokaliteten, men dette arealet beites og det kan være aktuelt å høste høy på arealet på eiendommen 56/12-13.</p>
<p>Artsmangfold: Grasarter som engrapp, engkvein, sauesvingel, gulaks og finnskjegg var tilstede i naturbeitet. I tillegg var det bregnearten marinøkkel, kvitkløver, engsoleie, harerug, tepperot, øyentrøst, blåklokke, engsyre, tiriltunge, legeveronika, engfiol, markjordbær, fuglevikke, ryllik, småengkall, grastjerneblom. På befarig september 2019 ble det funnet flere arter beitemarksopp. Vokssopp ble funnet i naturbeitemarka og småkøllesopp ble funnet i nærheten av det som er kartlagt som naturbeitemark.</p> <p>Tilgrensende slåttemark på ca. 40 daa og som er tidligere dyrka og kanalisert, består i hovedsak av sølvbunke, men også noen urter og andre grasarter på tørrere parti.</p>
<p>Bruk, tilstand og påvirkning: Naturbeitemarka er intakt og i god hevd på det markerte arealet. Det er et tilstrekkelig beitetrykk som ivaretar skjøtselen og holder naturbeitemarka i fortsatt hevd. Det er lite tresetting og beiting holder</p>

<p>dette nede. Oppslag av bjørk og einer holdes i stor grad nede. Det foregår ingen gjødsling av området utover gjødsel fra beitedyra. Ferdsel på lokaliteten foregår til fots.</p>
<p>Fremmede arter: Et plantefelt med sitkagran grenser til parsellene med naturbeitemark og kan spre seg inn i naturbeitemarka dersom beitetrykket ikke opprettholdes.</p>
<p>Kulturminner: Det er ingen automatisk freda kulturminner registrert innenfor lokaliteten, men det er bygninger og hustufter fra tidligere gårdsdrift i området.</p>
<p>Skjøtsel og hensyn: Naturverdiene er helt avhengig av at beitetrykket opprettholdes. Det bør ikke gjødsles eller etableres fôringsplasser for tilleggsfôring innenfor naturbeitelokaliteten. anbefalte tiltak er fjerning av sitkaplanter og rydding av oppslag av lauvtre og einer på naturbeitet.</p>
<p>Del av helhetlig landskap:</p>
<p>Verdibegrunnelse: Naturbeitemarka utgjør samla ca 10 daa (oppmålt til 9,9 daa). Den er middels artsrik med karakteristiske og kjennetegnende kulturmarksarter både av enfrøblada og tofrøblada arter, og beitemarksopp. Beitedrifta gjør at naturbeitemarka framstår i god hevd. Lokaliteten får verdi B, viktig.</p>
<p>Merknad:</p>

2.2 Kart

2.2.1 Oversiktskart

Figur 1. Oversiktskart. Lokaliteten Mikkelsnes (markert med rød trekant) ligger sør i Steinlandsfjorden i Øksnes kommune. På kartet ser vi lokaliteten i forhold til Sortland kommune. Kilde: Kartverket.

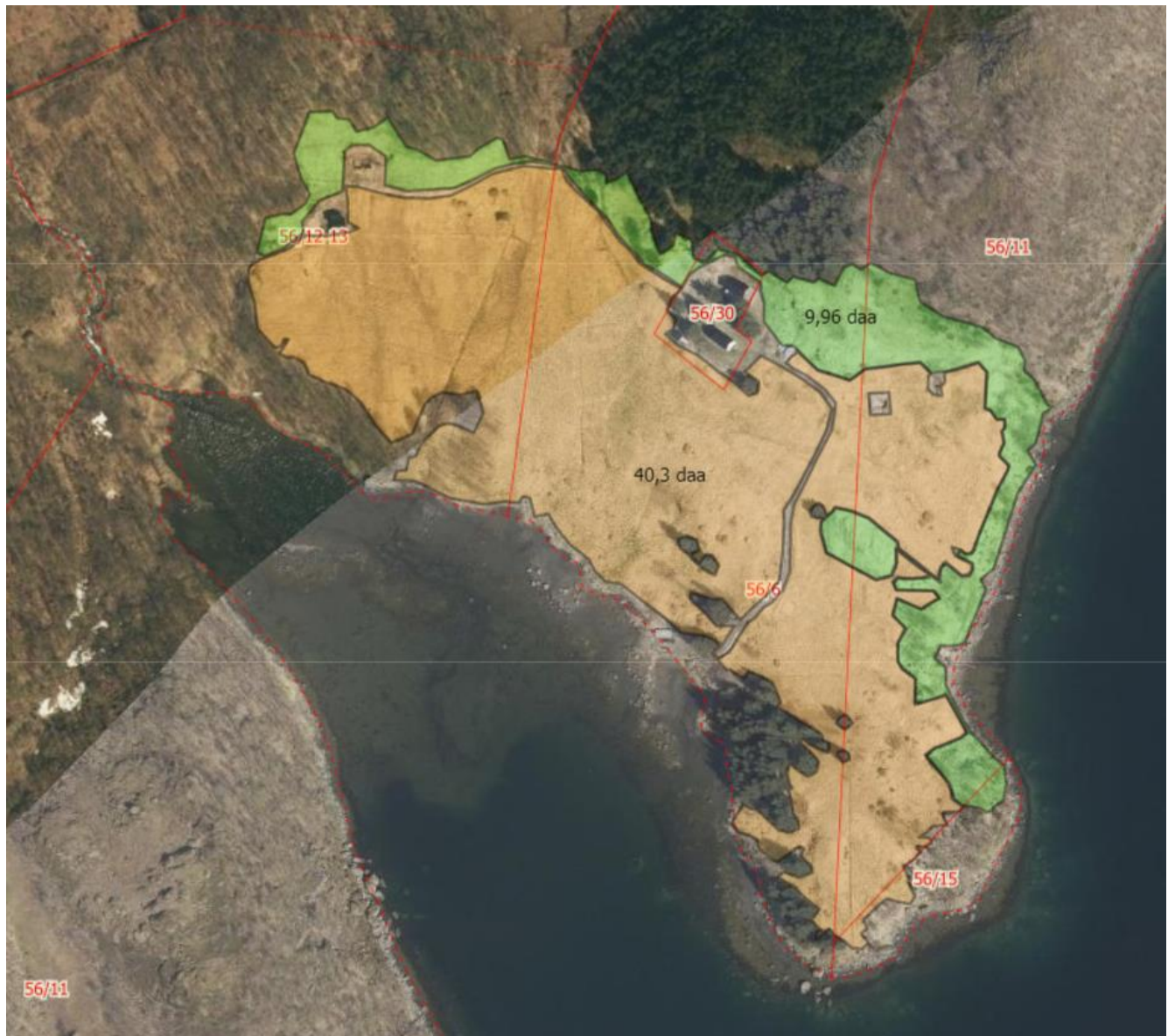
2.2.2 Detaljerte kart

Figur 2. Kart over området omkring Mikkelsnes med bygda Tuva i sør og Gullvika i nord (Kilden, NIBIO).

Figur 3. Avmerking av eiendommer og eiendomsgrenser på Mikkelsnes (Kilden, NIBIO).

Figur 4. Registrert areal med intakt naturbeitemark (markert med grønn farge) og tidligere slåttemark ca 40 daa (markert med oransje farge) på Mikkelsnes. Sitkagranfelt vises med mørkegrønne partier på flyfoto. (Ortofotogrunnlag fra Kilden, NIBIO).

3. Driftsbeskrivelse – dagens drift og planer for framtida

Dato for utarbeiding av driftsbeskrivelse:

November 2019. Driftsbeskrivelsen er utarbeidet av Ragnhild Renne i samarbeid med bruker Roger Endresen ved Maya Daljord.

Gårdens drift:

Foretaket, som i størst grad har beitedyr på Mikkelsnes drives av Roger Endresen ved Roger Endresen og Maya Daljord på Ånstad i Sortland. Der er sauehold med kjøttproduksjon. Gården er DEBIO-godkjent med økologisk drift. Besetningen er i 2019 på 98 vinterfora (v.f.s.) gammelnorsk sau (GNS). Besetningen er i fjøs på gården i Sortland på vinteren.

Mikkelsnes og tilgrensende arealer er nødvendig som beiteareal for foretaket fra tidlig vår til høsten. Gården har ikke andre sommerbeiteområder som kan benyttes. Foretaket driver serveringstedet Marthahaugen gård og benytter produktene fra gården i denne sammenhengen.

I GNS-besetningen har gjennomsnittlig lammetall ligget rundt 1,7 lam per søye på GNS, med lammevekter på rundt 12 kg for GNS. Årslam parres ikke. Parringa starter ca 30. november med lamming fra slutten av april. Beiteslipp på Mikkelsnes skjer fra sist i april med gimrer, dersom det er vekststart og tilstrekkelig beite for å slippe dyr dit. Da gås dyra fra Tuva til Mikkelsnes langs en sti. Turen tar ca. 45 minutter. Eller foregår transporten til Mikkelsnes med båt. Dyrene tas fra området f.o.m. september t.o.m. november avhengig av kvalitet på beitet og frost- og snøforhold.

Tidligere og nåværende bruk av området og naturbeitemarka:

Gårdene på vestsida av Steinlandsfjorden er bureisningsbruk. Bosetningen på Mikkelsnes ble etablert med folk som opprinnelig bodde i Gullvika. Det er flere eiendommer på Mikkelsnes. Eiendommen 56/12-13 leies av foretaket Roger Endresen av Øksnes kommune, men var og var opprinnelig i leietakers familie. Det var gårdsdrift med husdyrhold og fiske som var levevegen for bureiserne. Fram til begynnelsen av 1960-tallet var det drift og bosetning på gårdene på Mikkelsnes. På 56/12-13 står en tilsynsbygning for beitedrifta og bygningen er bygd på den tidligere fjøsmuren. På 56/6 er bygningene også ivaretatt og det er i dag en fritidseiendom. På 56/11 er husene borte, men hustuftene er ennå synlige. Alle husene ligger utenfor naturbeitemarka. 56/15 er ikke bebygd.

Dyreholdet på gårdene var storfe, sau, geit og rein. Området ble beita og de flatere områdene på neset ble brukt som slåttemark. Fuktige parti og myr ble grøfta og drenert for å kunne benytte den til slåttemark. Naturbeitemarka ble trolig kun gjødsla med naturgjødsla i forbindelse med beitinga. På innmarka ellers kan det ha vært spredd gjødsla fra gjødselkjeller. Det var naturligvis gjerne en hage/lite åker med potet og grønnsaker ved husene. Det har trolig ikke vært brukt mineralgjødsla i området.

I arealregisteret (Gårdskart, NIBIO) er det på eiendommene 56/12-13, 56/6, 56/11, 56/15 ikke registrert fulldyrka jord. Samla for alle eiendommene er 33 dekar overflatedyrka og ca. 26,2 dekar er innmarksbeite. Etter at gårdene ble fraflytta ble det planta sitkagran på deler av innmarksbeitet på 56/6 og videre opp i utmarka. Skogen har middels til låg bonitet.

<p>Naturbeitemarka er kartlagt til å omfatte 9,9 daa. Denne ligger i tilknytning til utmarksbeitet og innmarksområdet med tidligere slåttemark. Utmarka og den delen av innmarka (tidligere slåttemark og områder rundt bebyggelsen) som ikke er gjerda inn benyttes til sommerbeite for sau.</p> <p>Beitetrykket på naturbeitemarka vurderes som godt og holder denne i hevd. Fra utmarksbeitet sankes sauene ned på ulike lokaliteter. Bruker Roger Endresen sanker sau ned på Mikkelsnes. Dyra fraktes med båt fra Mikkelsnes etter beitesesongen.</p>
<p>Andre skjøtselstiltak enn beiting: Det har ikke vært foretatt rydding i seinere år.</p>
<p>Ønsket endring av dagens skjøtsel: Bruker ønsker å opprettholde beitetrykket på naturbeitemarka slik den har vært de siste årene, slik at den beholder sin hevd og ivaretar de biologiske verdiene i naturbeitemarka.</p>
<p>Tilpasning av skjøtsel - bruk Det må årlig evalueres og vurderes om beitetrykket er høvelig.</p>
<p>Rutiner for tilsyn: Dyra blir observert jevnlig i sesongen. Noen av dyra har radiobjeller, som avgir rapport per døgn. Det er god dekning for radiosignal i området.</p>
<p>Tilgang til ly på beite: Sitkaskogen kan fungere som ly i perioder med dårlig vær slik at dyra kan søke inn der ved behov.</p>
<p>Rutiner for fôring og plassering av fôrplass: Per i dag har det ikke foregått tilleggsfôring på Mikkelsnes. Eventuell tilleggsfôring med grovfôr må foregå ved at slåttemarka høstes og tørkes til høy og fôringa skjer på slåttemarka. Foringsplassene kan over tid plasseres på ulike steder på slåttemarka slik at næringsstoffer fra fôrrester og gjødsel spres utover. Saltslikkestein må også plasseres på ulike steder i løpet av sesongen/hvert år.</p>
<p>Planer for framtida: Naturbeitemarka og området ellers ønskes fortsatt ivaretatt og brukt til beite for sau. De biologiske verdiene vurderes etter denne kartlegginga å være i hovedsak knyttet til naturbeitemarka, men slåttemarka på innmarka og utmarksslåtter bør kartlegges videre for å gjøre ei grundigere vurdering av biologisk mangfold. Slåttemarka kan høstes og søkes restaurert. Dette må beskrives særskilt. Tiltak må foregå i samarbeid med øvrige grunneiere. Materialer fra sitkaskogen kan eventuelt benyttes til tiltak på området, om det er behov for enkle innretninger som ly for dyr og folk.</p>

4. Skjøtselsplan for Mikkelsnes naturbeitemark

4.1 Generelt om planlagte tiltak og utfordringer

4.1.1 Beiting med gammelnorsk sau (GNS)

Vegetasjonen og artssammensetningen i ei naturbeitemark er et resultat av tidligere beitepraksis med storfe, sau, geit og rein. Storfebeite gir en mer artsrik plantebestand enn sauebeite. Skjøtselsplanen tar likevel utgangspunkt i at naturbeitemarka framover skal skjøttes gjennom sauebeite, da dette er mest hensiktsmessig og gjennomførbart med det driftsopplegget brukerne har i dag og i forhold til beliggenheten. Med tanke på mulig lauvoppslag og gjengroing i naturbeitemarka, vil det være en fordel å beite med GNS. GNS vil i større grad beite på lyng og vedvekster enn norsk kvit sau (NKS). Beitemønsteret til GNS kan til en viss grad erstatte beiting av geit.

Framover er det ønskelig med et beitetrykk som holder lauvoppslag og nyetableringer av skogplanter nede og vedlikeholder forekomsten av gras, urter og beitemarksopp i naturbeitemarka. For lågt beitetrykk kan gi økt gjengroing. For sterkt beitetrykk reduseres artsmangfoldet, særlig vil andelen urter gå ned.

God skjøtsel av denne beitemarka vil innebære beiteslipp fra tidlig mai og tilgang til beitet hele vekstsesongen, slik driftsopplegget er i dag. Alle dyr flyttes hjem fra Mikkelsnes i løpet av september/november. Dyra har tilgang til naturbeitemarka hele sesongen, siden den ligger utenfor den inngjerda slåttemarka på 56/12-13. Det er en fordel at beiteområdet utvides til slåttemarka på 56/12-13 på seinsommeren, men denne må da slåes tidligere på sommeren.

I utgangspunktet planlegges det kontinuerlig beite fra mai til oktober. Engkvein, som det er noe av i naturbeitemarka er ikke det mest smakelige graset, men om beitegraset holdes ungt vil det bedre avbeitinga. Det totale beiteområdet er stort og det er god tilgang med fôr til de dyr som bruker området i dag. Blir nedbeittingsgraden for svak må antall beitedyr økes. Det viktigste er at beiteopplegget gjennomføres på en slik måte at det samsvarer med god dyrevelferd og målene for skjøtselen.

4.1.2 Restaurering gjennom rydding

Ei naturbeitemark i god hevd skal bare ha spredt forekomst av trær. Trærne kan gjerne stå i klynger, og en bør sette igjen trær på steder der dyra vil søke le for vær og vind, og på luftige steder der dyra kan søke skygge og avkjøling på varme sommerdager. Selje og rogn har verdi også som fôr, og bør være blant de trærne som får stå igjen i beitet.

Lauvoppslag og skog

Det er svært begrensa med lauvoppslag, men der det finnes så fjernes dette. Hogst av lauvkratt og skog vil føre til nytt lauvoppslag fra stubben. Det må sikres at beitedyra vil kunne holde nytt lauvoppslag nede.

Einer

Rydding av einer er arbeidskrevende. Veden er hard, og det kan være vanskelig å komme til med ryddesag. Einerplantene på denne lokaliteten er få og dekker svært lite areal og er lett tilgjengelig. Eineren ryddes bort fra naturbeitemarka etter skjæring.

Sitkagran

Plantefeltet med sitkagran er en kilde for spredning av granfrø inn i naturbeitemarka. Fjerning av sjølsådd sitka i lokaliteten må ha høy prioritet. Skogen fungerer som ly for sauene. Men for å redusere behovet for framtidig rydding av sitkagran vil det være en fordel at mest mulig bestående sitka i området fjernes. Dette er et forhold som grunneier på gjeldende eiendom (56/6) tar avgjørelse på i samarbeid med offentlig skogetat. Ved bruk av tyngre maskinelt utstyr må en så langt som mulig unngå kjøreskader innen naturbeitelokaliteten.

4.2 Mål for skjøtsel i Mikkelsnes naturbeitemark

SKJØTSELSPLAN			
Dato utarbeiding av skjøtselsplan: 29.11.2019			
Dato befaring: 12.07.2018, 19.08. og 24.09.2019			
Dato samtale med bruker: Samtaler og befaring på Mikkelsnes, siste befaring 24.09.2019.			
Utformet av: Ragnhild Renna		Firma: Norsk landbruksrådgiving Nord-Norge	
UTM sone: 33 N	Nord: 7635302	Øst: 504839	Gnr./Bnr.: 1868 56/12-13, 56/6, 56/11, 56/15
Areal (nåværende): 9,9 daa		Areal (etter evt. restaurering): 9,9 daa	
Del av verneområde: Nei		Hvilket vern:	
Finnes det særskilte skjøtselshensyn i området, hvilke: Nei			
MÅL			
Hovedmål for lokaliteten:			
1) Bevare arts mangfoldet i lokaliteten, og holde den i fortsatt god hevd gjennom beiting og rydding.			
Konkrete delmål:			
1) Fjerne lauvoppslag og einer gjennom rydding og beitetrykk			
2) Hindre spredning av sitkagran i lokaliteten.			
Tilstandsmål arter:			
Mål for bekjempelse av problemarter/gjengroing:			
1) Ingen sitkaplanter skal forekomme i lokaliteten.			
2) Tresjiktstettheten (lauvtrær) skal ikke være høyere enn at kronene dekker mer enn 5 % av arealet.			
3) Nytt lauvoppslag skal ikke få vokse seg over beitehøyde.			

4.3 Planlagte skjøtselstiltak i Mikkelsnes naturbeitemark

4.3.1 Beiterelaterte tiltak

Beskrivelse av planlagte skjøtselstiltak, beiting: Fortsatt beiting av naturbeitemarka.			
Beitedyr settes inn på området. Det regnes ca. 10 dekar produktivt beite per dyr. Vårbeite fra 5. mai og deretter sommerbeite til 15. oktober med GNS-søyer m/lam, eventuelt også årslam. Søyer med lam er avhengig av jevnt god beitetilgang for å opprettholde melkeproduksjonen. Siden dyrene har tilgang til utmarksbeitet hele beitesesongen reguleres ikke dyretallet spesifikt på naturbeitelokaliteten.			
KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall	Kontroll (år)
Tiltak beiting eller tilrettelegging for beiting: Vår-, sommer- og høstbeite med gammelnorsk sau (søyer m/lam + eventuelle årslam)	Årlig		
Utstysrbehov knyttet til beiting og tilrettelegging for beiting: Fraktepram for beitedyr, ordning av permanent flytebrygge med evt. bruk av tidligere pram, høyløe, sankegrinder og enkelt gjerde for samling av dyr etter sanking.			

4.3.2 Planlagte restaureringstiltak

Beskrivelse av planlagte restaureringstiltak Restaureringstiltakene er begrensa og består av rydding av noen få enkeltplanter av lauvtre og einer. de En nærmere beskrivelse av rydding som restaureringstiltak i naturbeitemarka er gitt i kapittel 4.1.3.			
KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa/år	Kontroll (år)
Spesifikke restaureringstiltak: Rydding oppslag av lauvtre og einer på naturbeitemarka	2020		
Kontroll og fjerning av sjølsådde sitkaplanter	Årlig sjekk	Ca 2 daa	
Utstysrbehov knyttet til rydding/slått/fjerning av problemarter: Greinsaks, ryddesag til rydding av lauvoppslag, ljàer.			

4.3.3 Andre planlagte skjøtselstiltak

ANDRE AKTUELLE SKJØTSELSTILTAK			
<p>Lokalisering av foringsplasser Antall dyr på beiteområdet tilpasses slik at det ved normale forhold ikke blir behov for tilleggsfôring. Dersom det skulle oppstå behov for tilleggsfôring med grovfor, vil deler av slåttemarka egne seg som fôringsplass.</p>			
<p>Kultivering av dyrka areal til slåttemark og høstbeite Dersom slåttemarka blir satt i stand vil det etter hvert være naturlig å tilføre kalk på dette. Naturbeitemarka skal ikke kalkes. Foretaket har i dag økologisk drift og tilførsel av lettløselig ikke-godkjente gjødslingsmiddel er ikke aktuelt. Fôrspill og grasrester må ikke spres på naturbeitemarka. Ved produksjon av høy må dette ikke legges, transporteres eller lagres slik at det gir næringstilførsel eller ellers påvirke naturbeitelokaliteten.</p>			
KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
UTSTYRSBEHOV			

4.4 Oppfølging av skjøtselsplanen

OPPFØLGING
Skjøtselsplanen skal evalueres innen 5 år: JA
<p>Behov for registrering av spesifikke naturtyper og/eller artsgrupper: Utbredelse av sjølsådd sitkagran utføre av bruker. Slåttemark og utmarks slåtter kartlegges i nytt prosjekt med ekstern bistand.</p>
<p>Nylig gjennomførte eller påbegynte tiltak som er finansiert: Ingen.</p>
ANSVAR
<p>Person(er) som har ansvar for iverksettelse av skjøtselsplanen: Grunneier og bruker Roger Endresen har ansvar for gjennomføring av planlagte skjøtselstiltak.</p>

5. Bilder

Bilde 1. Oversiktsbilde Mikkelsnes sett østfra Steinlandsfjorden. (Foto: Ragnhild Renna)

Bilde 2. Bregnen marinøkkel (*Botrychium lunaria*) på naturbeitemarka. (Foto: Ragnhild Renna)

Bilde 3. Fra naturbeitemarka på eiendom 56/12-13. (Foto: Ragnhild Renna)

Bilde 4. Fra naturbeitemarka mot utmarka og høgdedraget i nord og lauvskogen. På bildet vises en av de få einerkjerr i naturbeitemarka. Denne bør fjernes. (Foto: Ragnhild Renna)

Bilde 5. Skogen med sitka på 56/6. (Foto: Ragnhild Renna)

*Bilde 6. Bildet viser sopp fra beitepåvirka utmark som ligger nær til naturbeitemarka. Arten er enten gul småkøllesopp (*Clavulinopsis helvola*, mest på sur mark, relativt vanlig over hele landet) eller rødgul småkøllesopp (*Clavulinopsis laeticolor*). Arten kan bare bestemmes ved mikroskopering. Jordal, Jon Bjarne 2019. (Foto: Ragnhild Renna)*

Alle bilder er tatt av Ragnhild Renna i 2018 og 2019.

6. Kilder

Nasjonal bergrunnsdatabase. <http://geo.ngu.no/kart/berggrunn/>

Bratli, Harald. 2014. Faktaark for naturbeitemark. Oppdatert 7.november 2014.

Bratli, Harald m fl. 2012. Naturfaglig grunnlag for handlingsplan naturbeitemark og hagemark. Bioforsk Report Vol 7 nr 193.

Direktoratet for naturforvaltning 2007. Kartlegging av naturtyper – Verdisetting av biologisk mangfold. DN-håndbok 13 2.utgave 2006 (oppdatert 2007).

Fremstad, E. 1997. Vegetasjonstyper i Norge. NINA temahefte 12:1-179.

Jordal, Jon Bjarne 2019. Personlig meddelelse i e-post.

Norderhaug, A., Austad, I., Hauge, L. & Kvamme, M. 1999. Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker. Landbruksforlaget.